

laten; dan worden de mensen in dorpen aan de Lek ingekwartierd. Komen zij kort na de capitulatie in Wageningen terug, dan zijn 'bijna overal' deuren en vensters geopend of geforceerd 'en er was zeer veel gestolen' – vermoedelijk door de Duitsers.¹ Maar in Rhenen (dat op de 10de mei op het belsegnaal van de brandweerauto ook al overhaast ontruimd werd) zag een Nederlandse militair 'die vrijdag en zaterdag' (10 en 11 mei), 'dat goudwinkels totaal geplunderd zijn door Nederlandse soldaten. Dat soldaten rondliepen met zes polshorloges aan de arm en de zakken vol gouden ringen.'²

Uit de Betuwe- en de Maas-Waalstelling moesten op de 10de mei in totaal bijna twintigduizend personen geëvacueerd worden, een deel via de Lek, een deel via Waal en Maas. Bij de burgerij van Kesteren en Opheusden die de Lek zou afzakken, ook al op weg naar IJselmonde (verder dan Lekkerkerk kwam men niet) 'was er een gemis aan flinkheid en kalmte; zowel onder de leiders als onder de bevolking heerste grote verslagenheid.' Men ging op weg maar velen meldden zich ziek; eerst moest men enkele uren lopen; de evacuatieschepen bleken kolenschuitten te zijn, nog niet eens schoongemaakt; stro was er niet; honden bevuilden het ruim; er was tekort aan drinkwater en voedsel; toen zaterdagmiddag levensmiddelen en melk aan boord gebracht werden, bleek spoedig 'dat sommigen der gezonden zich niet ontzagen, zich voedsel of drank toe te eigenen waaraan voor de hulpbehoevenden reeds gebrek bestond.'³

Tot zover dan de transporten over de Lek.

De dertig evacuatieschepen die via Maas en Waal westwaarts voeren, op weg naar Breskens, kwamen voor anker bij Krimpen aan de Lek. Ook hier mocht men eerst op zondagmiddag van boord gaan.⁴

Het waren die evacuaties via de rivieren welke, doordat de Duitsers zich bij Dordrecht genesteld hadden, van alle voorbereide verplaatsingen het meest in de war liepen. De zaak was eenvoudiger wanneer de bevolking uit de bedreigde gebieden slechts een vrij korte afstand te voet moest afleggen, zoals het geval was bij de Peel-Raamstelling (vele winkels en woningen bleken er bij de terugkeer der geëvacueerden 'volslagen leeggehaald'⁵), bij Blerick tegenover Venlo⁶, bij de gemeenten van Ede tot Nijkerk die vlak vóór de Grebbelinie lagen (men evacueerde de Veluwe op)⁷ alsmede bij de Wonsstelling waar de inwoners van Zurich per autobus over de Afsluitdijk naar Noord-Holland vervoerd werden.⁸

¹ Koolhaas Revers: *Evacuaties*, p. 329–36. ² H. van Heerde: *Tussen vuur en ijzer* (z.j.), p. 23. Het manuscript werd in september 1940 afgesloten. ³ Koolhaas Revers: *Evacuaties*, p. 307–10. ⁴ A.v., p. 198. ⁵ A.v., p. 275. ⁶ A.v., p. 233. ⁷ A.v., p. 508–14. ⁸ A.v., p. 265.